

Cristian Vasile, *Literatura și artele în România comunistă. 1948-1953*, Ed. Humanitas, București, 2010, 335 p.

În Prefață, Vladimir Tismăneanu consideră că „pe terenul cercetării academice este loc pentru toată comunitatea istoriografică, politologică, pentru istoricii literari și de artă”, de vreme ce „documentul de arhivă poate și chiar trebuie să fie privit din mai multe unghiuri, perspective etc.”. Coordonator al seriei *Istorie contemporană* alături de autorul cărții la care ne referim, Tismăneanu cunoaște foarte bine toate „hățișurile” regimului comunist din România și s-a aplecat, cu pasiune, asupra studierii mecanismelor de funcționare ale acestuia. În egală măsură, Cristian Vasile a utilizat, în mod iscusit, o serie de surse istorice (documente ale Agitpropului, memorialistică, mărturii de istorie orală, izvoare diplomatice etc.) și a ajuns să realizeze o lucrare remarcabilă, după cum consideră chiar V. Tismăneanu.

Apărut cu sprijinul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc, volumul de mai sus încearcă, cu deplin succes, să surprindă politicile culturale din primii ani ai regimului Dej (1948-1953). Sunt ani agitați, în care se poartă o luptă „surdă” pentru putere chiar la „vârful” Partidului Muncitoresc Român, în care sunt luate decizii radicale în plan economic, menite să distrugă „din temelii” – după cum se afirma, clar și răspicat, la toate ședințele Partidului Unic Muncitoresc - „bazele economice ale vechii orânduiri burghezo-moșierești”, în care sunt îndeplinite (uneori cu exces de zel) obligațiile față de Uniunea Sovietică și, nu în ultimul rând, în care se aplică politicile culturale dictate de „stăpânul” de la Kremlin.

Autorul lucrării are un *curriculum vitae* impresionant: secretar științific al Comisiei Prezidențiale pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România (aprilie 2006-aprilie 2007); coordonator al Comisiei Prezidențiale Consultative pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România (aprilie 2007-decembrie 2009); coeditor, împreună cu Vladimir Tismăneanu și Dorin Dobrinu, al *Raportului Final* al Comisiei Prezidențiale pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, publicat la Editura Humanitas în cursul anului 2007; actualmente, cercetător științific la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”, în cadrul programului *România și Europa în secolul XX*.

Mergând pe „firul” celor care s-au ocupat îndeaproape de cultura românească în timpul regimului comunist (1948-1989) și în perioada de tranziție

spre acest nou regim, impus de sovietici (1944-1947) - Ana Selejan, Marin Nițescu, Sanda Cordoș, Florin Mihăilescu, Mihai Ungheanu, Ilie Bădescu, Marian Popa, Al. Zub, Katherine Verdery, Dan Lungu, Laureana Urse, Eugen Negrici, Dan Cătănuș, Mihai Dinu Gheorghiu etc. -, autorul volumului de față se referă în primul capitol la aspectele instituționale ale controlului comunist asupra culturii, la funcționarea efectivă a Secției de Propagandă și Agitație din cadrul Ministerului Artelor, la propaganda comunistă și relațiile culturale externe ale țării noastre. Din primul capitol răzbate rolul jucat în propaganda culturală de Iosif Chișinevschi și Leonte Răutu, din 1951 impunându-se și figura lui Pavel Țugui.

Literatura realismului socialist este denumirea celui de-al doilea capitol al cărții, care cuprinde abordări foarte interesante ale mișcării culturale românești în primii 6 ani ai regimului totalitar comunist, după cum rezultă și din subtitluri („Strategii de atragere și manipulare a scriitorilor”, „Index librorum prohibitorum”, „Scriitorii – între cedare și ambiguitate”, „Cenzura și controlul informațional”, „De la SSR la o Uniune a Scriitorilor obedientă”, „Combaterea cosmopolitismului și a obiectivismului burghez din literatură”, „G. Călinescu și alte demisii morale”, „Noi direcții tematice”, „Dezbaterile și cenaclurile ca filtre de verificare ideologică”, „Sfidarea tinerilor scriitori”, „Succesele noii literaturi și problema calității scriiturii”, „Centenarele clasicilor literaturii”, „Privilegiile materiale ale scriitorilor”).

Al treilea capitol, intitulat *Teatrul în primii ani de regim comunist*, cuprinde informații extrem de interesante despre învățământul superior teatral, așa-zisa „acomodare” a artiștilor cu regimul comunist și introducerea realismului socialist.

Capitolul al patrulea al volumului de față se referă la artele plastice în timpul stalinismului integral (donațiile de colecții de artă, limitarea contactelor cu Occidentul, comenzile de stat, înființarea Uniunii Artiștilor Plastici, critica de artă, noile muzee etc.).

Al cincilea capitol este consacrat impunerii controlului ideologic asupra creației muzicale (folclor, operă și muzică ușoară), un subcapitol aparte tratând Uniunea Compozitorilor din RPR.

După „tiparul” sovietic, copiat – în mod fidel – în celelalte țări de „democrație populară”, și în România cinematografia s-a bucurat de „atenția” specială a autorităților comuniste, problemele specifice ale acesteia (filmul propagandistic, începuturile uniformizării, jurnalele de actualități, scenariile de film etc.) fiind reflectate în extenso în capitolul al șaselea al cărții.

Ultimul capitol include aspecte inedite privind învățământul românesc în epoca stalinistă (activitatea Comisiei de Învățământ Public, înlocuirea ministrului Ștefan Voitec, noua lege a învățământului din 1948, învățământul filologic, Școala de Literatură și Critică Literară „Mihail Eminescu”, învățământul artistic și cel muzical).

Volumul de față include și un capitol conclusiv, un rezumat în limba engleză, bibliografie și indice de nume.

Această carte, admirabilă prin îndrăzneala sa, volumul de informații cuprinse și judecățile de valoare formulate de autor, se încadrează fără îndoială în „restituirile” necesare despre începuturile regimului comunist din țara noastră, în răspunsurile nepărtinitoare la întrebările chinuitoare legate de rezistență și colaboraționism în cultura românească. Este doar o piesă, evident mai importantă decât se considerase inițial, dintr-un gigantic puzzle privind „fațetele” regimului comunist românesc în anii stalinismului integral (1948-1953).

Eusebiu Narai